

УДК 332.025

О.О. КОНОНЕНКО

Інноваційно-екологічний центр консалтингу, м. Харків

РЕГІОНАЛЬНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА: ЦІЛІ Й ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ

Обґрунтовано необхідність вдосконалення формування регіональної інноваційної політики, проаналізовано тенденції її розвитку. Пропонуються структура і зміст інноваційної політики регіонального розвитку.

Обоснована необходимость совершенствования формирования региональной инновационной политики, проанализированы тенденции ее развития. Предлагается структура и содержание инновационной политики регионального развития.

In the article the necessity of improving the formation of regional innovation policy, analyzed trends in its development. The author proposes the structure and content of innovation policy for regional development.

Ключові слова: регіон, інновація, політика, науково-інвестиційна програма.

Актуальність досліджень в галузі формування та реалізації регіональної інноваційної політики держави зростає в умовах світових тенденцій розвитку на інноваційній основі, активізації діяльності регіонів в умовах ринкових відносин з метою досягнення високої конкурентоспроможності регіонів і соціально-економічної стабільності. Це передбачає особливий, новаторський, антибюрократичний стиль господарювання, в основі якого – орієнтація на нововведення, систематична і цілеспрямована інноваційна діяльність [1].

Інновації є необхідною умовою розвитку виробництва, підвищення якості та збільшення кількості продукції, появи нових товарів і послуг. У ринкових умовах інновації охоплюють всю економіку, включаючи продуктивні сили і виробничі відносини [2].

Формування інноваційної політики пов'язане насамперед з переорієнтацією системи державного регулювання на всебічне заохочення підприємництва та приватної ініціативи. Мова йде про стимулювання інноваційної активності бізнесу, коригування податкового, ліцензійного законодавства, амортизаційних відрахувань, регулювання запровадження передових технологій, зняття ряду обмежень щодо охорони навколишнього середовища, різні форми підтримки міжорганізаційної кооперації та малого інноваційного бізнесу [3]. Економічна база мусить бути такою, щоб стимулювати інноваційний процес на всіх його стадіях: від зародження нової ідеї до її реалізації в нову техніку, технологію й використання в процесі відтворення [4].

Сучасний механізм інноваційного процесу характеризується зростанням ролі регіональної складової. Певна фінансова самостійність

регіонів, можливість розпоряджатися місцевими ресурсами, відповідальність місцевих органів влади за соціальний розвиток створюють необхідну економічну основу та мотиви для ефективних дій стосовно регулювання та підтримки інноваційно-інвестиційної активності. Створення сприятливих умов для підтримки інноваційних підприємств в регіоні може включати бюджетну підтримку, застосування податкових пільг, кредитну підтримку підприємств, створення регіональної інфраструктури, впровадження територіальних інноваційних програм і проєктів [6].

В основу регіональної інноваційної політики покладено такі принципи: пріоритет інновацій над традиційним виробництвом регіону, забезпечення правової охорони інтелектуальної власності, сприяння розвитку конкуренції в інноваційній сфері, гнучкість інноваційної політики, інтеграція науки, освіти та підприємницької діяльності, забезпечення розвитку інноваційного підприємництва, сприяння розвитку міжрегіонального та міжнародного наукового співробітництва [5].

У сформованих умовах розвитку зростає самостійність регіонів, в той же час не продуманий механізм управління регіонами як самостійними господарюючими суб'єктами, відсутні колишні економічні взаємини між регіонами, розірвана ланцюжок господарських зв'язків; ослаблений контроль і зацікавленість в економічному і соціальному підйомі регіонів. Незважаючи на зростаючу роль науки та освіти в розвитку суспільства, посилення значущості регіональних факторів для України до цих пір відсутня в повному обсязі теоретична і науково-методична база, необхідна для створення умов ефективного здійснення наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в країні та її регіонах.

Мета статті – наукове обґрунтування необхідності вдосконалення механізму формування регіональної політики в галузі інноваційної діяльності в умовах переходу до нового типу розвитку України.

В сучасних умовах намітився ряд тенденцій в регіональній політиці, пов'язаних із загальним напрямком її розвитку: від політики перерозподілу до структурної політики.

Першою і загальною є тенденція до більшої передачу відповідальності регіонами.

Друге – відбувається перехід від екзогенної до ендогенної регіональної політиці. Зрушення від політики перерозподілу до структурної ролі полягає в наступному: з початку ХХІ ст. регіональна політика стала менше орієнтуватися на перерозподіл доходів і зайнятості і більше на стимулювання структурних змін. Мета цього –

досягнення більшої диверсифікації та підвищення загального потенціалу до економічного зростання.

Третя тенденція – держави відмовляються від субсидій, беруть заходи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності та поліпшення регулювання підприємницького середовища за допомогою розвитку інфраструктури, забезпечує підприємницьку діяльність, трансферу технологій, консалтингових послуг.

Четверта тенденція тісно пов'язана з третьою – це скасування традиційних великомасштабних схем стимулювання. Переважає децентралізований підхід в адміністративному управлінні; стимули спрямовуються на створення нових фірм і проектів, а не на підтримку вже існуючих.

П'ята – відбувається зближення регіональної та науково-технічної політики. Пошук зовнішнього вирішення регіональних проблем замінений пошуком внутрішніх рішень в самому регіоні.

Такий аналіз світових тенденцій розвитку регіональної політики в цілому. В Україні за останні кілька років регіональна проблема стрімко виросла в одну з найгостріших проблем суспільного розвитку. Ця проблема не обмежується питаннями економічного, культурного або політичного життя, але пронизує всі сторони нашого життя.

В умовах перехідної економіки України найважливішим аспектом регіональної політики є її інноваційна складова. Україна успадкувала від СРСР величезний науково-технічний потенціал. Україна має все ще досить високий рівень розвитку науки, відомі у світі наукові школи, велику частку фахівців з вищою освітою в народному господарстві.

Україна продовжує залишатися світовим лідером у ряді фундаментальних напрямів, накопичено значний запас нереалізованих винаходів. Сьогодні в силу багатьох причин на перше місце виходить проблема збереження цього потенціалу і адаптації його до ринкових умов.

Нарешті, логіка сучасного економічного життя показує, що реальних успіхів розвинені країни домоглися, тільки просуваючись за інноваційним шляхом розвитку.

Економіка сучасних розвинених країн відчуває потужний вплив науки і нових технологій. Різко зросла наукоємність економічного прогресу. Ендогенна присутність чинника науки в розширеному відтворенні зумовила інноваційний характер економічного розвитку.

Основна проблема формування інноваційного механізму, адекватного світовим вимогам, полягає у створенні фінансово-економічного комплексу умов, що сприяє відродженню та стимулюванню інно-

ваційної активності в ринковому середовищі.

Найважливіший аспект цієї проблеми – регіональна складова інноваційного механізму. Саме в регіональному розрізі механізму господарювання та управління здатні визрівати достатньо дієві і гнучкі інституційні форми підтримки інноваційної активності, заснованої на принципах ринкових відносин.

Під регіональною інноваційною політикою розуміється сукупність встановлених цілей та пріоритетів розвитку науково-інноваційної діяльності в регіоні, шляхів і засобів їх досягнення на основі взаємодії регіональних і федеральних органів управління.

В основі формування регіональної інноваційної політики лежить так звана теорія створення сприятливих умов середовища для нововведень. Її центральним моментом є динамічна ефективність регіональної виробничої структури, а основним інструментом – створення місцевого синергізму, передача інновацій та технологій (так званий трансфер технологій).

Розробка та реалізація регіональної інноваційної політики – не самоціль. Вона спрямована на підвищення вкладу науково-інноваційної сфери в НТП країни, в економіку регіону, поліпшення соціально-економічних показників регіону за рахунок ефективного використання його інноваційного потенціалу.

Регіональна інноваційна політика, представлена у вигляді програми, містить наступні розділи:

Перший розділ – аналіз стану науково-інноваційної сфери з метою:

- виявлення рівня і ступеня використання інноваційного потенціалу;
- перспектив і напрямків інноваційної діяльності, її масштабу і впливу на конкурентоспроможність продукції регіону;
- структурних і інституційних змін; умов підвищення інноваційної активності.

Другий розділ – цілі й пріоритети розвитку науково-інноваційної діяльності в регіоні. Система і структура цілей повинна бути розроблена на основі наступних принципів:

➤ регіональні цілі повинні впливати із загальної концепції науково-технічного розвитку країни і не суперечити стратегічним федеральним цілям;

➤ регіональні цілі повинні бути сформульовані з урахуванням специфіки і потреб регіону;

➤ цілі регіональної програми повинні виходити не з наявності ресурсів і можливостей, навпаки, ресурсна програма повинна формуватися з встановлених цілей;

- конкретна розробка структури цілей і в цілому цільової програми повинна здійснюватися на рівні сучасних методик з широким використанням незалежних експертів і системи експертних оцінок;
- міжнародного науково-технічного співробітництва;
- державних програм прискорення науково-технічного прогресу;
- власне регіональної (муніципальної) політики розвитку науково-технічного потенціалу;
- окремих промислових підприємств та наукових установ державної й муніципальної форм власності;
- окремих приватизаційних промислових та науково-технічних фірм;
- стосовно до конкретних наукових колективів (груп) і окремих вчених, що самостійно вирішують пріоритетні науково-технічні завдання.

Ранги цілей на перерахованих рівнях регіональної інноваційної політики встановлюються в системі довгострокового і короткострокового планування і прогнозування регіонального соціально-економічного розвитку. Найбільш реалістичним з вибору пріоритетів розвитку інноваційної сфери можна вважати підхід, орієнтований на глобальні критерії НТП, розвиток високих технологій.

Другим узагальнюючим орієнтиром у виборі пріоритетів науково-інноваційного розвитку є досягнення цілей його соціально-економічного розвитку. Головне завдання органів регіонального управління при цьому полягає у створенні сприятливого економічного середовища і умов для підвищення інвестиційної активності в науково-інноваційній сфері.

Третій момент – інноваційна політика в регіоні повинна мати селективний, суворо виборчий характер, не прагнучи охопити всі напрямки науково-технічного розвитку, а, вибравши вузькі поля стратегічного прориву, за якими можливе досягнення чи перевищення світового технологічного рівня, сконцентрувати на цих полях основну частину обмежених централізованих і регіональних ресурсів.

Четвертий момент – пріоритети регіональної науково-технічної та інноваційної політики потрібно орієнтувати на деконцентрації наукового потенціалу, поворот його до насущних потреб комплексного розвитку та самозабезпечення регіонів, формування мережі технополісів і наукоградів.

Кожен регіон має свою специфічну, відтворювальну, галузеву і технологічну структуру, свою систему пріоритетів і повинен розраховувати на власні сили і ресурси при реалізації цієї стратегії. Однак, в умовах перехідної економіки таких сил і ресурсів, як правило, трохи

або взагалі немає, тому необхідні федеральні інноваційні програми, націлені на надання стартової допомоги в технологічному перетворенні регіонів, на розвиток інноваційної інфраструктури, підготовку кадрів і т.д.

П'ятий момент – Україна не може стояти осторонь від світового науково-технічного прогресу, це було б згубно для її майбутнього. Необхідно активно включатися у світове наукове співтовариство і світовий технологічний ринок, знаходити в ньому ніші й освоювати їх, змінювати пріоритети та специфіку зовнішньоекономічних зв'язків, переносячи поступово центр ваги з паливно-сировинних на високотехнологічні ринки.

Нарешті, і що особливо важливо, необхідно сформувати цивілізований ринковий механізм реалізації селективної науково-технічної політики. Мова йде, перш за все, про мотиваційний механізм економічної підтримки інноваційної активності.

Третій розділ програми або третя мета регіональної інноваційної політики формується наступним чином.

Шляхи та засоби досягнення цілей диференціюються залежно від рівня і масштабу інноваційної сфери в даному регіоні. До них відносяться: структурні та інституційні зміни в науковій сфері, розвиток регіональної інноваційної інфраструктури (інноваційних фондів і банків, венчурних фірм, науково-технологічних парків та бізнес-інкубаторів).

Четвертий розділ програми включає в себе види забезпечення розробки регіональної інноваційної політики – це організаційне, інформаційне, правове, кадрове, соціально-психологічне (в тому числі мотиваційне) забезпечення інноваційної діяльності.

В умовах загальноекономічної кризи активізація інноваційної діяльності в регіоні може бути забезпечена тільки за підтримки на регіональному та муніципальному рівнях на основі розробки ефективної програми регіональної інноваційної політики.

1.Йохна М.А., Стадник В.В. Економіка і організація інноваційної діяльності. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2005. – 400 с.

2.Волкова О.І. Економіка і організація інноваційної діяльності. –К.: Професіонал, 2004. – 386 с.

3.Основи економічної теорії: політекономічний аспект / Відп. ред. Г.Н.Климко. – К.: Знання-Прес, 2002. – 615 с.

4.Запоточний І.В., Захарченко В.І. Державне регулювання регіональної економіки / За заг. ред. д.е.н., проф. Захарченка В.І. – Харків - Львів - Одеса: ТОВ „Одіссей”, 2003. – 592 с.

5.Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка. – К.: Кондор, 2005. – 344 с.

6.Кокурин Д.И. Инновационная деятельность. – М.:Экзамен, 2001. – 576 с.

Отримано 20.09.2010

УДК [336.14 : 352] : 330.44

С.Г.СВЕТУНЬКОВ, д-р экон. наук, И.С.СВЕТУНЬКОВ, канд. экон. наук
*Санкт-Петербургский государственный университет экономики и финансов
(Российская Федерация)*

К ВОПРОСУ О ДИАГНОСТИКЕ УРОВНЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ*

Рассматриваются возможности применения методов комплекснозначной эконометрики для диагностики уровня социально-экономического развития регионов.

Розглядаються можливості застосування методів комплекснозначної економетрики для діагностики рівня соціально-економічного розвитку регіонів.

The possibilities in application of complex valued econometric methods for diagnostics of social and economic development level of regions are considered in the article.

Ключевые слова: регион, уровень социально-экономического развития, диагностика, сбалансированное развитие, индикатор, комплекснозначный показатель.

Задача диагностики уровня социально-экономического развития регионов является одной из важнейших в совокупности задач государственного и регионального управления. Зная этот уровень, можно принимать обоснованные решения по поддержке тех или иных направлений развития региона, направлении инвестиций и кадрового развития.

Поскольку состояние любого региона определяется множеством показателей, возникает очевидный вопрос – как определить уровень развития региона на основе этого множества? В настоящее время для этого используются подходы, предусматривающие разбиение совокупности показателей на некоторые группы, оценка уровня каждой группы, а затем, на основе экспертной оценки важности целей, формирование агрегированного показателя уровня развития региона.

Этот подход, например, предложен для вычисления индекса развития человеческого потенциала в Докладе о развитии человека за 1999 г. Программы развития ООН. Расчет индекса развития человеческого потенциала проводится на основе трех показателей: долголетия, измеряемого как продолжительность предстоящей жизни при рожде-

* Работа выполнена в рамках Международного гранта РГНФ-НАН Украины № 10-02-00716 а/У «Модели оценки неравномерности и цикличности динамики социально-экономического развития регионов Украины и России».